

Opinions of Students and Teachers in Relation to High School Entrance Exam-SBS (Case of Erzurum)*

Kerim GÜNDOĞDU¹

Emine KIZILTAŞ²

Nesrin ÇİMEN³

ABSTRACT. The purpose of this study was to investigate the opinions of second level elementary (6 to 8. grades) students and teachers who are affected by the recently introduced high school entrance exam (SBS). A total of 1143 students and 172 subject teachers from 18 Erzurum elementary schools participated in the study. Students and teachers were administered parallel form questionnaires, and eight teachers working for three private courses which train students for secondary schools were interviewed. Results showed that there are no differences between the opinions of the teachers and the students related to SBS, in general. Although there are certain objections with regard to content and implementation of the SBS, students and teachers were more in favor of SBS (new system) instead of OKS (old system). However, the new system has not prevented students from attending to private courses, but participants favored SBS comparing to old exam, OKS. There seemed a gap between lifelong learning ideal as the MONE proposed. Under the light of the findings, perceptions regarding the SBS and its future were discussed.

Key Words: high school entrance, high stake tests, test anxiety, private course, elementary students

SUMMARY

Purpose and significance: This study investigated the opinions of elementary second level (6 to 8. grades) students who are affected by and teachers in relation to the recently introduced centralized high school entrance exam (SBS). This exam was taken by more than three million Turkish elementary students and only one third of them may be eligible for registering to quality high schools. Therefore, this causes a stressful environment for children and their families. The system is warmly debated by the society as well as by educational authorities. There are also few studies exist on the high school entrance exams of where adolescents make every effort to get into good high schools.

Methods: In this study survey method was employed. A total of 1143 students and 172 field teachers from Erzurum elementary schools participated in the study. Students and teachers were administered parallel form questionnaires which were developed by the researchers, so that making comparisons would be available and eight teachers working for three private course institutions were interviewed. The main questions that tried to be answered was that “what are the opinions of elementary teachers and students in relation to high school entrance exam, called SBS. Descriptive statistics were benefited in quantifying the data. Qualitative methods were also benefited to clarify the opinions of the teachers working for private courses which prepare students for the SBS.

Results: Results showed that there were no differences between the opinions of the students and teachers with regard to high school entrance exam and the system itself. Although there were certain objections with regard to content and implementation of the SBS, students and teachers were more in favor of SBS (new system) instead of OKS (old system). There were both positive and negative responses with regard to the new exam system. The positive responses by the students and teachers were related to the three-staged implementation of the SBS. The teachers supported the procedure of adding student success and behavioral grades into the high school entrance. However, some open-ended teacher responses and interviews with private course teachers revealed that this may cause artificial increases on student grades. This will certainly affect the opportunity equality in elementary school children. Although the students stated that their parents supported them toward the SBS, teachers’ responses showed that parents do not have detailed information about the new system. Negative responses by the students and teachers also revealed that students have stress and anxiety about the testing. All respondents agreed that private courses gained more importance in this system and students attended to private courses earlier than in previous system.

Discussion and Conclusions: With the requirements of the modern world and increasing population of developing countries, testing has become an inevitable practice. It is a frequently used way to set standards of achievement for students who want to be placed in an educational institution. In Turkey high stakes tests have been used due to scarce educational opportunities and the SBS is one of them. Related to the SBS, the students’ perceptions were relatively positive comparing to OKS. However, as was supported by the literature, the families appeared to send their children to private courses at earlier ages, foreign language education and training lifelong learner ideals were

* A part of this article was presented at the 17th National Educational Congress held by the Sakarya University, September 01-03, 2008.

¹ Atatürk University, K.K. Education Faculty, Department of Educational Sciences, Erzurum.. gundogduk@gmail.com

² T.C. Ministry of National Education, Sabancı Elementary School Teacher, Erzurum.

³ T.C. Ministry of National Education, Kayakyolu Ç.M.İ.S. Elementary School Teacher. Erzurum.

also lacked. The findings suggested that parents and teachers in schools should be knowledgeable about the new system.

Seviye Belirleme Sınavına (SBS) İlişkin Öğrenci ve Öğretmen Görüşleri (Erzurum il örneği)*

Kerim GÜNDOĞDU¹

Emine KIZILTAŞ²

Nesrin ÇİMEN³

ÖZ: Bu çalışmanın amacı, 2007 yılından itibaren geçilen yeni ortaöğretime geçiş sistemi ve sınavı (SBS) hakkında ilköğretim öğrencilerinin, öğretmenlerin ve özel dersane öğretmenlerinin görüşlerini almaktır. Erzurum ilinde bulunan 18 ilköğretim okulundan toplam 1143 öğrenci ve 172 branş öğretmenine, araştırmacılar tarafından geliştirilmiş paralel anketler uygulanmış ve sekiz dersane öğretmeniyle görüşmeler yapılmıştır. Sonuçlar, genel olarak, öğrenci ve öğretmen görüşlerinde SBS'na ilişkin farklılık olmadığını; yeni sisteme ilişkin itiraz edilen hususlar olsa da, eski sistem ile karşılaştırıldığında yeni sisteme ilişkin olumlu yanların daha fazla olduğunu; yaşam boyu öğrenme idealine ulaşmanın bu sistemle de sağlanamayacağını ve özel dersanelere devamın yeni sistemle de sağlanmadığını göstermektedir. Seviye Belirleme Sistemine ilişkin araştırma sonuçları ve sistemin geleceği tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Ortaöğretime giriş, merkezi sınavlar, sınav kaygısı, özel dersaneler, ilköğretim öğrencileri

GİRİŞ

Eğitim alanındaki değişim ve gelişmeler küreselleşen dünyada bir ihtiyaç haline gelmiştir. Günümüz Türkiye'si genç ve potansiyeli yüksek bir nüfusa sahiptir. Bu potansiyelin verimli şekilde kullanılabilmesinde eğitime son derece önemli roller düşmektedir. Eğitim sistemine ilişkin dile getirilen önemli eleştirilerden biri de, eğitim uzun soluklu bir süreç iken, sürekli üzerinde oynanan ve arayış çabalarının bir türlü bitmek tükenmek bilmediği bir süreç haline dönüştüğüdür. Toplumun tüm kesimlerini ve ülke geleceğini ilgilendiren bu tür kararların alınması eğitim sisteminin bir yazboz tahtası olarak görülmesine neden olabilmektedir. Bu durum ise hem öğrencileri, hem eğitimcileri, hem de aileleri derinden etkilemektedir (Aydın,2008).

Öğretim sürecine ilişkin etkinliklerinin en önemli boyutlarından birisi de ölçme ve değerlendirmedir. Eğitim sisteminin ne derecede etkili olduğunun izlenmesi, kontrolü ve daha ileriye götürülebilmesinde temel bir işleve sahiptir. Bu tür temel bir işleve sahip olan ölçme değerlendirme süreci sonunda öğrencilerin kazanmaları beklenen bilgi, beceri ve tutumların hangi düzeyde ya da beklenen düzey de olup olmadığının saptanması gerekir (Semerci, 2008; Slavin, 1997; Tekin, 1993; Tuckman, 1988; Turgut, 1990 ve Woolfolk, 1995).

Çağa uygun nitelikli insan yetiştirmek eğitimde en temel ve genel amaçlardan birisidir. Küreselleşen ve sürekli değişen bir dünyada nitelikli insan yetiştirmek, ancak nitelikli bir eğitimle mümkündür. 21. yüzyıl toplumlarında, araştırmacı, sorgulayıcı, bilgiye ulaşma ve paylaşma yollarını bilen, teknoloji okuryazarı, iletişim becerilerine sahip, üretken, takım çalışmasına yatkın, akılcı ve bilimsel düşünen ve düşündüğünü gösteren bireylere gereksinim duyulmaktadır. Son yıllarda yapılan PISA, TIMMS ve PIRLS benzeri uluslar arası sınav başarıları araştırma sonuçlarına ilişkin ülkemiz adına yaşanan olumsuzluklar Milli Eğitim camiasında da öz eleştirilere yol açmıştır. Yukarıda bahsedilen 21. yüzyıl insanına ilişkin özelliklerin kazandırılıp kazandırılmadığına ilişkin bu sınavlar aracılığıyla elde edilen geribildirimler çerçevesinde, eğitim programları ile ölçme-değerlendirme sisteminde değişikliğe gidilmiştir. Bu değişikliğin yapılandırıcı (oluşturmacı) program açısından en dikkat çekici yönlerinden biri, öğrenmede sürecin değerlendirilmesinin esas olması ve değerlendirmeyi öğrenmenin ayrılmaz bir parçası olarak görmesidir (www.meb.gov.tr).

* Bu makalenin bir bölümü 1-3 Eylül 2008 tarihleri arasında Sakarya Üniversitesi tarafından düzenlenen 17. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresinde bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Erzurum. gundogduk@gmail.com

² T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Erzurum Sabancı İÖO. Erzurum

³ T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Erzurum Kayakyolu Ç.M.İ.S. İÖO. Erzurum

Kabul edilmektedir ki, ülkemizdeki öğrenci sayısı her yıl artmaktadır ve bu sayı birçok Avrupa ülkesinin toplam nüfusundan da fazladır. Nicelik bakımından bu çokluk, ülkemizde bulunan eğitim kurumlarına sınavlar aracılığıyla seçerek yerleştirilmesiyle eğitimde kalite yakalanmaya çalışılmaktadır (Kahveci, 2009; Kayapınar, 2006). Her ne kadar yapılan bu yerleştirme sınavlarına yönelik eleştiriler yoğun olsa da ortaöğretim kurumlarına geçiş, üniversitelere ya da devlet memurluğuna giriş gibi karar almayı gerektiren durumlarda adayların girdikleri testler aracılığıyla belli başarı ölçütlerine veya normlara göre sıralanması ve ilgili programa yerleştirilmesi zorunluluğuyla karşı karşıya kalınmaktadır (Özerman, 2007; Yılmaz, 2008).

Bu tür sınavlar bir programa öğrencileri yerleştirme amacıyla yapılmaktadır. Bu amaçla yapılan sınavlardan birisi de ortaöğretim kurumlarına geçiş sisteminde önemli yer tutan Seviye Belirleme Sınavıdır (SBS). Önceki yıllarda 8. sınıfta orta öğretim kurumlarına yerleşmek için öğrencilerin girdiği OKS değişime uğramış ve 6. sınıftan itibaren, üç yıl ardına yapılmaya başlanmıştır ve SBS olarak değiştirilmiştir. Bu sınav öğrenciler bakımından olduğu kadar aileler açısından da büyük önem taşır hale gelmiştir ve bu sistem başlı başına bir sektör haline gelmiştir. İyi bir lisenin geleceğe kendilerini hazırlama ve iyi bir iş bulma konusundaki önemini iyi kavrayan aileler artık çocuklarını 6. sınıftan itibaren dersanelere göndermektedirler. Bunun yanında ailelerin aylık geliri arttıkça öğrenci başına kurs, dersane, özel ders ve etüt merkezi için yapılan ödemelerin de arttığı görülmektedir (Beşkaya, 2006; Kahveci, 2006).

ÖSS gibi SBS de öğrencilerin gelecekleri için attıkları önemli adımlardan biridir, hatta SBS bu adımların ilkidir. SBS sınavına genel özellikleri itibariyle baktığımızda; yeniden yapılandırılan ortaöğretime geçiş sistemiyle birlikte öğrencilerin ilköğretim sonundaki performansı; 6, 7 ve 8'inci sınıfların sonunda öğretim programı odaklı sınavlarla belirlenecek ve bu şekilde öğrencilerin bilhassa okuluna ve derslerine önem vermesi sağlanmış olacaktır. Öğrencilerin okul kültürüne uyumu, öz bakımı, kendini tanıması, iletişim ve sosyal etkileşimi, ortak değerlere uyumu, çözüm odaklı olma, sosyal faaliyetlere katılımı, takım çalışması ve sorumluluk, verimli çalışma, çevreye duyarlılığı gibi davranış niteliklerinin değerlendirilmesinden aldıkları puanlarda hesaba katılacaktır. 6, 7 ve 8'inci sınıfların sonunda bu sınıflar için öğretim programı odaklı sınavlardan elde edilen puanların yüzde 70'i, öğrencilerin okuldaki yılsonu başarı puanlarının yüzde 25'i ve belirlenen davranış ölçütlerine dayalı olarak elde edilen davranış puanının yüzde 5'i toplanarak öğrenci hakkında, sadece anlık bir performansa dayalı değil geniş bir zaman dilimine ve üretilen çok boyutlu bir performans göstergesine dayalı olarak her sınıf için "Sınıf Puanı" bulunacaktır. Ancak Danıştay Sekizinci Dairesi Esas No: 2008/10580 kararı gereği sınıf puanı hesaplamasında *davranış puanı* dikkate alınmayacağını açıklamıştır. Dolayısıyla bu yılki yerleştirmede, mahkeme kesin bir karar verene kadar, bu puan hesaba katılmayacaktır. Ayrıca bu üç sınıftaki performansa dayalı olarak elde edilecek sınıf puanlarından 6'ncı sınıfın yüzde 25'i, 7'nci sınıfın yüzde 35'i ve 8'inci sınıfın da yüzde 40'ı alınarak "Ortaöğretime Yerleştirme Puanı" elde edilecektir (Kahveci, 2009; SBS e-kılavuzu, 2009).

SBS'nin öğrenciler açısından çok önemli olmasının nedenleri arasında, ülkemizde öğrenci sayısı ile okul sayısı özellikle üniversitelerin öğrenci alma sayısı arasındaki dengesiz dağılım yer almaktadır. Geçmiş oranla daha fazla mezun veren orta öğretim kurumlarından mezun olan öğrenciler bir üniversiteye girme çabasıdadırlar. İyi bir üniversiteye girmenin temeli de kaliteli eğitim veren bir orta öğretim kurumunda eğitim görmeye sağlanabilmektedir (Türk,2007). Bunun yanında SBS ile öğrencilerin girmeyi daha çok istedikleri Anadolu Liseleri veya Fen Liselerinden mezun olan öğrencilerin tüm eğitim göstergeleri bakımından çok daha yüksek performans gösterdikleri de bir gerçektir (Dünya Bankası,2005, akt. Kahveci, 2009). Bu durum ise bu tür okullara aşırı bir talep yığılmasına neden olmaktadır.

Sınavsız geçişlerin henüz sağlanamadığı ülkemizde, eğitim sistemi ile ilgili verilen kararların uzun vadede uygulanamaması birçok soruna yol açmaktadır. Öğrenci sayısı ve okul sayısı arasındaki arz-talep dengesizliği öğrenci seçme sınavlarını zorunlu hale getirmektedir. Bu durum ortaöğretim kurumları içinde geçerlidir. Anadolu Lisesi ve Fen Lisesi gibi eğitim kurumlarına alınacak öğrenci sayısının talebe göre az olması öğrenciler arasında eleme yöntemine gidilmesini gerektirmektedir. 2008 yılı itibariyle 6, 7 ve 8. sınıflardan üç milyonun üzerinde öğrenci ortaöğretime geçiş sınavı SBS'ye katılmıştır. Yılsonu başarı puanları da (YBP) değerlendirilerek oluşturulan sınıf puanlarına dayalı olarak bulunan Ortaöğretime Yerleştirme Puanı sonucuna göre 978.061 öğrenci 196 puan

barajını geçerek tercih yapma hakkını elde etmişlerdir (<http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyuruayrinti.asp?ID=3162>).

Bu sayıların yüksekliği ve eğitim kurumlarına girişin her sene bir önceki seneye göre zorlaşması bir çok durumu da birlikte getirmektedir. Öğretim Kurumları Sınavına (OKS, eski adı LGS idi) başvuruların sadece beşte birinin istediği okullara yerleştirilebilmeleri, toplumda kaygı dolu bir ortam yaratmaktadır (Özerman, 2007). Tüm bu gözlenen durumlar çerçevesinde denebilir ki, henüz çok küçük yaşta sınavlarla baş başa kalan öğrencilerin belli düzeyde strese girmektedir. Yaklaşık elli yılı aşkın süredir öğrencilerin sınav stres düzeyinin varlığını gösteren ve farklı boyutlarda yansıtan çeşitli araştırmalar ülkemizde ve yurtdışında (Aysan vd., 2001; Bolger, 1990; Carver and Scheier, 1994; Casbarro, 2005; Donegan and Trepanier-Street, 1998; Folkman and Lazarus, 1985; Soric, 1999; Stöber, 2004; Yıldırım, 2004, akt. Özerman, 2007) yapılmıştır. Ülkemizde yapılan araştırmaların büyük çoğunluğu üniversite seçme sınavı ve bu sınava girecek öğrenciler ile gerçekleştirilmiştir. Günümüzde eğitimcilerden, sendikalara, velilerden, bürokrasiye kadar uzanan geniş bir yelpazeyi ilgilendiren ve tüm bu birimlerin hararetle tartıştığı, ortaöğretime geçiş sisteminde önemli bir yer tutan SBS'na ilişkin çalışmaların yapılmasına gereksinim duyulmuştur.

Bu sistemin, programlarda yapılandırıcı yaklaşım göz önünde tutularak hazırlandığını ve istikrarlı bir şekilde uygulanması ile hem sistemin öğrenci, eğitimci ve aileler tarafından daha iyi anlaşılması sağlanabilecek, hem de eğitimde çağdaş nitelik göstergelerine ulaşılabilmesi, beki de, sağlanabilecektir. Bu kapsamda, ülkemizde yeni bir uygulama olan SBS hakkında çok fazla araştırmaya rastlanılmadığından ve SBS'ndan etkilenen paydaşlara yol göstermesi bakımından bu araştırma önem arz etmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, yeni uygulamaya konulan orta öğretime geçiş sisteminde seviye belirleme sınavına ilişkin sistemden etkilenecek olan öğrencilerin, öğretmenlerin ve dershane öğretmenlerinin algılarını betimsel olarak incelemektedir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. İlköğretim ikinci kademe (6, 7 ve 8. sınıflar) öğrencilerinin ve bu kademedeki görev yapan branş öğretmenlerinin Seviye Belirleme Sınavına ilişkin görüşleri nelerdir?
2. İlköğretim ikinci kademe (6, 7 ve 8. sınıflar) öğrencilerinin ve bu kademedeki görev yapan branş öğretmenlerinin Seviye Belirleme Sınavına ilişkin görüşleri arasında farklılık var mıdır?
3. Özel dershanelerde görev yapan branş öğretmenlerinin Seviye Belirleme Sınavına ilişkin görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Betimsel yaklaşım temele alınarak desenlenen bu araştırmada tarama (survey) yöntemi kullanılmıştır. Tarama yöntemi olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların 'ne olduğunu betimlemeye, açıklamaya çalışan incelemelerdir. 'Bunlar nedir?', sorusuna cevap bulmaya yöneliktirler. Bu yöntem aracılığıyla, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup üzerinde mevcut durumlar, şartlar ve özellikler betimlenerek ortaya konulmaya çalışılır (Airasian, 2000; Best&Khan, 1993; Borg&Gall, 1983; Cohen&Manion, 1997; Kaptan,1995; Karasar, 2000). Araştırmada, tarama yöntemi çerçevesinde sıklıkla kullanılan ve araştırmacılar tarafından geliştirilen anket, ulaşılan örneklemden en kısa zamanda en fazla sayıda veri toplanabilmesi bakımından tercih edilmiştir (Ekiz, 1997).

Ayrıca, bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme (semi-structured) formuna başvurulmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Araştırma Grubu

Araştırmanın evrenini 2007–2008 öğretim yılında Erzurum il merkezinde görev yapan tüm branş öğretmenleri ile 6-8. sınıflarda okuyan tüm ilköğretim okulu öğrencileri oluşturmaktadır. Anketin uygulanması öncesinde il merkezinde bulunan 18 ilköğretim okuluna araştırmacılar tarafından gidilerek gönüllülük esasına göre anketler bir sonraki gün toplanmak üzere dağıtmıştır. Cevaplamayı kabul eden 250 branş öğretmeninden bu anketler bir haftalık bir süreç içerisinde elde edilmiştir. Ancak bu anketlerden bazılarındaki maddelerin boş bırakılmış olduğu ya da eksiklikler olduğu için dikkate alınmaması gerektiği görülmüştür. Bu anket sayısı 78'dir. Ancak bunların birçoğunda açık uçlu sorulara cevap verildiğinden dolayı, bu anketler açık uçlu sorular kapsamında değerlendirmeye alınmış, ancak likert tipi maddeler bakımından değerlendirme dışı tutulmuşlardır. Örneklem ilişkisi geniş bilgi Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1. Örneklem ilişkisi bilgileri

			f	%
ÖĞRENCİLER	Cinsiyet	Kız	610	53.4
		Erkek	533	46.6
		<i>Toplam</i>	<i>1143</i>	
	Sınıf	6. sınıf	413	26.2
		7. sınıf	469	41.0
		8. sınıf	261	22.8
	Başarı Durumu	Takdir/teşekkür alanlar	548	48
		Takdir/teşekkür alamayanlar	595	52
	SBS için	Okullarındaki kursa gidenler	163	14.3
		Evde özel ders alanlar	70	6.1
		Dershaneye /etüt merkezine gidenler	414	36.2
		Yukarıdakilerin birden fazlasını yapanlar	313	27.4
		Hiçbir özel hazırlık yapmayanlar	183	16.0
	Yabancı dil	Okullarında öğrenenler	875	76.5
		Ailelerinden öğrenenler	63	5.5
		Kursa gidenler	59	5.2
		Özel ders alanlar	19	1.7
Hiçbir özel hazırlık yapmayanlar		127	11.1	
ÖĞRETMENLER	Cinsiyet	Bayan	80	46.5
		Erkek	92	53.5
		<i>Toplam</i>	<i>172</i>	
	Deneyim	1-5 yıl	87	50.6
		6-10 yıl	51	29.7
		11-20 yıl	24	13.9
		20 yıl ve üstü	10	5.8
	Branş	Türkçe	26	15.1
		Fen Bilgisi	25	14.5
		Sosyal Bilgiler	17	9.9
		Matematik	25	14.5
		İngilizce	20	11.6
		Müzik	5	2.9
		Görsel Sanatlar	10	5.8
		Beden Eğitimi ve Spor	12	7.0
		Din Kült. ve Ahl. Bilgisi	16	9.3
		Teknoloji Tasarım	13	7.6
Bilgisayar	3	1.7		

Dolayısıyla araştırma örneklemini, 172 branş öğretmeni ile Seviye Belirleme Sınavına ilk defa giren 8. sınıf öğrencileri ve henüz girmemiş 6. ve 7. sınıflardan toplam 1143 ilköğretim öğrencisi oluşturmaktadır. Bunun yanında, Erzurum il merkezinde farklı dershanelerde OKS ve SBS'na yönelik eğitim veren ve ilde en çok kabul gören üç dershaneden sekiz branş öğretmeni ile yüz yüze yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır.

Öğrencilerin %53.4'ü (N=610) kız öğrenci, %46.6'sı da (N=533) erkektir. Tablodan da görüldüğü gibi ankete cevap veren 1143 öğrencinin yaşları 12-15 arasında değişmektedir. Sadece 53 öğrenci 16 yaşında olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerden %36.1'i (N=413) altıncı sınıfta; %41'i (N=469) yedinci sınıfta ve %22.8'i (N=261) ise sekizinci sınıfta öğrenim görmektedir. Öğrencilerin %52.1'i (N=595) takdir ya da teşekkür almadığını belirtirken, teşekkür alanların oranı %35.8 (N=409) ve takdir alanların oranı ise %12.2'dir (N=139). Ankete cevap veren öğrencilerin %14.3'ü (N=163) Seviye Belirleme Sınavına yönelik olarak, okullarında düzenlenen ve okul öğretmenlerinin açtıkları kurslara devam ettiklerini; % 6.1'i (N=70) evde düzenli şekilde özel ders aldıklarını; %29.3'ü (N=335) dershaneye devam ettiklerini ve %6.9'u (N=79) ise etüt merkezine gittiklerini belirtirken, öğrencilerin %16'sı (N=183) bu sınava yönelik olarak herhangi bir hazırlık yapmadıklarını ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin % 76.6'sı (N=875) yabancı dil dersini sadece okulda öğrendiğini; %5.5'i (N=63) yabancı dili ailelerinden öğrendiklerini; %5.2'si (N=59) dil öğrenmek için kursa devam ettiğini; %1.7'si (N=19) yabancı dil öğrenmek için özel ders aldığını ve %11.1'i (N=127) ise yabancı dil öğrenmek için çaba sarf etmediğini dile getirmişlerdir. Araştırmaya dahil edilen örnekleme ilişkin detaylı veriler aşağıda Tablo 1'de verilmiştir.

Tablodan da görüldüğü gibi, ankete cevap veren ve Seviye Belirleme Sınavındaki soruların geldiği tüm derslerin öğretmenlerinin %46.5'i bayan ve %53.5'i ise erkektir ve yarısından fazlası ise (%50.6, N=87) 1-5 yıl arası deneyime sahiptir. Ankete cevap veren öğretmenlerin 11 branş içerisinde en çok %15.1 (N=26) ile Türkçe öğretmenlerinden, en az %1.7 (N=3) ile Bilgisayar öğretmenlerinden oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, öğrenci, öğretmen ve dersane öğretmenlerinin seviye belirleme sınavına ilişkin algılarını belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen anket formu kullanılmıştır. Ankete yer alan maddelerin oluşturulmasından önce, araştırmacılar tarafından okullarda Seviye Belirleme Sınavına girmiş ve girecek olan öğrenciler, sınavda soruların çıktığı dersleri öğreten farklı branş öğretmenleri ve öğrencileri bu sınava hazırlayan özel dershanelerde görev yapan branş öğretmenleri ile informal görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler ve literatür ışığı altında çeşitli anket maddeleri oluşturulmuştur. Dil ve anlam bütünlüğü açısından konunun uzmanları tarafından da incelenen anket maddeleri, eğitim bilimcilerin de önerileri doğrultusunda, öğrencilerin daha kolaylıkla seçebilmesi bakımından üçlü likert tipine göre şekillendirilmiştir. Anketin güvenilirlik ve geçerliğini belirleyebilmek bakımından, araştırmacının da bulunduğu civardaki okullardan bazı sınıflardan 120 öğrenci ve 10 öğretmen ile pilot çalışmalar yapılmıştır (Büyüköztürk vd., 2008). Bu çalışmalardan elde edilen veriler SPSS aracılığıyla analiz edilmiş ve Alpha Cronbach güvenilirlik katsayısı .69 olarak bulunmuştur. Öğrenciler ve öğretmenlere uygulanan anket 19 olumlu ve 3 olumsuz maddeden oluşmaktadır.

Açık uçlu soruların analizinde içerik ve frekans analizi tekniklerinden yararlanılmış (Yıldırım ve Şimşek, 2000) ve kapalı uçlu sorular aracılığıyla elde edilen verilerin analizinde frekans, yüzde, ortalama, standart sapma ve t testi gibi betimleyici istatistikler kullanılmıştır. Verilerin analizi SPSS 15.00 aracılığıyla yapılmıştır.

Araştırmanın nitel verileri ise, açık uçlu sorular ve özel dershanelerde görev yapan ve görüşmeyi kabul eden sekiz branş öğretmeninden yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Bu form aracılığıyla, görüşme yapılan bireylerden standart cevaplar almak yerine esnek bir tutum izlenerek görüşme yapılan bireylerden, sonda sorular aracılığıyla, yeri geldiğinde ek bilgilerin elde edilmesi amaçlanmıştır. Formda yer alan soruların hazırlanmasında ankete verilen cevapların analizi yanında, daha önce yapılan informal görüşmelerin de katkısı olmuştur. Görüşme formu özel bir dershanede görev yapan öğretmen ile pilot çalışma olarak gerçekleştirilmiş; elde edilen sonuçlar

doğrultusunda formda yer alan sorulara yeniden şekil verilerek, eksik olan hususlar yeni sonda soruları yazılarak aydınlatılmış, tekrar eden sorular ise çıkarılmıştır. Görüşmeler iki araştırmacı tarafından gerçekleştirildiğinden, görüşmeler yapılmadan önce yapılması gerekenler konusunda uygulamalı bir seans düzenlenmiştir. Görüşmeler kasetlere kaydedilerek dikte makinesi aracılığıyla bilgisayar ortamına aktarılmış ve elde edilen veriler ‘içerik analizi’ne tabi tutulmuştur (Gizir, 1999; Yıldırım ve Şimşek, 2005). Görüşme soruları iki farklı araştırmacı tarafından gerçekleştirildiğinden, anket formu aracılığıyla elde edilen veriler bu araştırmacılar ve diğer araştırmacı tarafından incelenmiştir. Görüş birliği veya ayrılığı olan konulara ilişkin olarak Miles ve Huberman’ın (1994) belirttiği uzlaşma yüzdesi formülü (Uzlaşma Yüzdesi= (Görüş Birliği)/Na (Görüş Birliği)+Nd (Görüş Ayrılığı]x100) kullanılmıştır ve bu değer %81 bulunmuştur.

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın alt problemlerine ilişkin yapılan istatistiksel analizler sonucunda ulaşılan bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

Seviye Belirleme Sınavına ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri

Yapılan t testi analizi sonucunda, SBS’na yönelik öğrenci ve öğretmenlerin görüşlerine ilişkin genel anlamda istatistiksel açıdan bir farklılık olmadığı ($t_{(1311)} = .681$, $p > 0.05$) görülmüştür. Bu sonuca göre öğretmen ve öğrencilerin benzer görüşlere sahip oldukları söylenebilir; ancak, maddeler tek tek ele alındığında görüşler arasında bazı farklılıklar bulunduğu görülmüştür.

Tablo 2. Öğrenci ve öğretmenlerin Seviye Belirleme Sınavına ilişkin görüşlerine ilişkin veriler

Madde no ve anket maddeleri	ÖĞRENCİ		ÖĞRETMEN		P
	\bar{X}	S.S.	\bar{X}	S.S.	
9. Öğretmenin SBS hakkında bilgilendirmesi	2,82	0,49	2,76	0,63	.101
15. Ailenin SBS’na hazırlanma için destek vermesi	2,73	0,60	1,95	0,84	.000
10. Öğretmenlerin SBS’na hazırlaması	2,72	0,58	2,54	0,78	.000
1. SBS’nın 6., 7. ve 8. sınıflarda olmak üzere üç yılda da yapılmalı	2,70	0,62	2,76	0,62	.216
8. SBS’na yönelik okullarda kurslar düzenlenmeli	2,67	0,66	2,61	0,75	.295
4. Ağırlıklı olarak SBS’na çalışmak derslerdeki başarıyı yükseltiyor	2,63	0,63	2,40	0,76	.000
3. Her yıl sınav yapılması başarıyı olumlu yönde etkiler	2,62	0,67	2,75	0,57	.016
22. Davranış notlarının SBS’na etki etmesi doğrudur	2,57	0,73	2,76	0,58	.000
6. SBS’nın nasıl bir sınav olduğu açıktır	2,48	0,77	2,53	0,71	.502
14. Aile(m) SBS hakkında bilgilendiriyor	2,47	0,78	1,38	0,63	.000
12. Okullardaki rehber öğretmen öğrencileri SBS hakkında bilgilendiriyor	2,46	0,81	2,39	0,84	.305
2. SBS’na kendimi hazır hissediyorum/ SBS’na öğrencilerim hazır	2,26	0,66	1,82	0,77	.000
21. Takdir-teşekkür almak SBS’nda başarının göstergesidir	2,23	0,83	1,62	0,81	.000
11. Her yıl sınav yapılması okul dışında dersane veya etüt merkezine gitmeyi gerektiriyor	2,14	0,84	2,30	0,89	.021
16. İngilizce dersinin SBS’nda sorulması doğrudur	2,09	0,89	2,45	0,81	.000
5. Her yıl SBS’na girmek kaygı yaratıyor	2,00	0,86	2,18	0,90	.009
7. SBS’na hazırlanmak okuldaki sosyal etkinliklere katılımı engelliyor	1,87	0,88	1,77	0,90	.185
13. SBS’na hazırlanmak, aileyi ekonomik (parasal) yönden olumsuz yönde etkiliyor	1,62	0,81	2,11	0,92	.000
20. Beden eğitimi ders konuları da Seviye Belirleme Sınavında sorulmalıdır.	1,49	0,78	1,89	0,90	.000
17. Görsel sanatlar ders konuları da Seviye Belirleme Sınavında sorulmalıdır.	1,42	0,74	1,84	0,89	.000
18. Teknoloji ve Tasarım ders konuları da Seviye Belirleme Sınavında sorulmalıdır.	1,39	0,70	1,97	0,90	.000
19. Müzik ders konuları da Seviye Belirleme Sınavında sorulmalıdır.	1,38	0,71	1,81	0,89	.000
<i>GENEL TOPLAM</i>	<i>48.83</i>		<i>48.67</i>		<i>.681</i>

Tablo 2’den anlaşılacağı üzere, anketteki maddelere verilen cevaplar göz önüne alındığında 6-8. sınıflardaki öğrenciler ailelerinin SBS’na hazırlık ve yeni sisteme ilişkin bilgi verme konusunda destek sağladığı ($\bar{x}=2.73$); öğretmenlerin kendilerini okulda SBS’na hazırladıkları ($\bar{x}=2.72$); SBS’na hazırlanmanın aynı zamanda okuldaki başarıyı da artırdığı ($\bar{x}=2.63$); ailelerin SBS hakkında kendilerini bilgilendirdikleri ($\bar{x}=2.47$); kendilerini SBS’na hazır hissettikleri ($\bar{x}=2.26$) ve takdir-teşekkür almanın SBS’nda bir başarı göstergesi olduğu konularında ($\bar{x}=2.23$) öğretmenlerden istatistiksel olarak daha olumlu görüşe sahiptirler.

Yine anket maddelerine verilen cevaplar göz önüne alındığında, okullarda branş öğretmeni olarak görev yapan öğretmenler yeni sistemin bir parçası olarak her yıl sınav yapılması uygulamasının öğrenci başarısını olumlu yönde etkileyeceği ($\bar{x}=2.75$); davranış notlarının SBS’na etki ettirilmesi gerektiği ($\bar{x}=2.76$); yeni sistemin dersane ya da etüt merkezlerine talebi artırdığı ($\bar{x}=2.30$); her yıl sınav yapılmasının öğrencilerin kaygı düzeylerini artırdığı ($\bar{x}=2.18$); sınavda yabancı dil sorularının olmasının doğru bir uygulama olduğu ($\bar{x}=2.45$); sınava hazırlanmanın aileleri ekonomik olarak yıpratdığı ($\bar{x}=2.11$) ve okullarda görülen diğer derslerden de (beden eğitimi, müzik, görsel sanatlar, teknoloji-tasarım) sınavda soru sorulması konusunda istatistiksel anlamda öğrencilerden daha olumlu düşündükleri söylenebilir.

Seviye Belirleme Sınavına (SBS) ilişkin açık uçlu sorulara verilen cevaplar

Öğrencilere ve öğretmenlere uygulanan ankette yer alan açık uçlu soruya (*Seviye Belirleme Sınavı hakkında neler düşünüyorsunuz?*) verilen cevaplar olumlu ve olumsuz açılardan tematik kodlamaya tabi tutularak, sonrasında frekans analizi yöntemiyle ayrıştırılmıştır. Öğrencilerin bu açık uçlu soruya verdikleri cevaplardan anlamlı bulunanlar ve bunların frekansları Tablo 3’de verilmiştir.

Tablodan görülmektedir ki, gerek öğretmenlerin gerekse sistemden doğrudan etkilenecek öğrencilerin SBS’na ilişkin olumlu ve olumsuz doğrultuda görüşleri vardır. Ancak, OKS ile genel anlamda kıyaslandığında öğretmenler ve öğrenciler yeni sisteme daha olumlu bakmaktadırlar.

Ankette yer alan açık uçlu sorulara verilen cevaplara göz atıldığında, öğretmenler yeni sistemin eskiye oranla daha etkili ve nesnel bir sistem olduğunu (N=46); yeni sistemin öğrencilerin okul başarısını ve motivasyonunu artıracaklarını (N=23); soruların yeni programlar paralelinde hazırlanmasının başarıyı getireceğini (N=19); yılsonu başarı ve davranış notlarının yeni sistemde etkili olmasının öğrenci davranışlarını olumlu yönde etkilediğini (N=15) ve bu sistemle öğrencilerin artık okuldaki derslerine de ciddi ve düzenli olarak hazırlanacaklarını (N=13) belirtmişlerdir. Bunun yanında, öğretmenler yeni sistem konusunda ailelerin yeterince bilgi sahibi olmadıklarını (N=11); sistemin öğrenciyi daha çok dersane ve etüt merkezlerine yönlendirdiğini (N=9) ve sınav stresine neden olacağını (N=8) belirtmektedirler.

Seviye Belirleme Sınavını ve yeni sistemi olumlu bulduğunu bildiren öğretmenler “3 yıl boyunca almış oldukları puanların değerlendirilmesi daha adil... Müfredatı yansıtan karne notlarının SBS’ye yansıtılacak olması öğrencilerin motivasyonu ve ders çalışma konusunda daha dikkatli ve verimli olmalarını sağlayacaktır. Ayrıca, müfredat temel alınıp soruların ona göre hazırlanması daha iyi...”, görüşüne destek veren açıklamalarda bulunmuşlardır.

Seviye Belirleme Sınavını ve yeni sistemin olumsuzlukları konusunda ise öğretmenler, “veliler ve öğrenciler hala sınav ciddiyet ve hazırlıkları konusunda duyarsız... Kırtasiye azalacak dendi ama arttı; dershanelere öğrenci gitmeyecek dendi ama daha çok arttı; çantalar ağırlaştı...; Ders kitapları içerik açısından yeterli değil, kaynaklara yönelim arttı; 6. sınıftan itibaren ders konuları arttı; zaman az konu çok...; yapay not artışları yapıldığı duyular alıyoruz, bu da haksız rekabet oluyor!; maddiyat daha çok arttı, bu da eşitsizlik yaratıyor...Öğrenci daha çok dershaneye bağımlı olacak; her yıl sınav iyi ama öğrenciler daha 1. sınıftan itibaren test makinesine dönmeye başladı... Bence bu sistem psikolojisi bozuk gençler yetiştirecektir. Gelecek tehlikede. Maddi durumu iyi olanlar çocuklarını dershaneye gönderiyor, dershaneler kazanıyor. Bana göre eksiklikleri olan bir sistem...”, görüşlerini ağırlıklı olarak dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin verdikleri diğer cevaplar tabloda görülmektedir.

Açık uçlu sorulara öğrencilerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, öğrenciler sistemin üç aşamalı sınav üzerine kurulmasını memnuniyetle karşılamışlar ve ayrıca bunu başarılarına yansıtacağını da dile getirmişlerdir (N=466). Bunun yanında, yeni sistemin geleceklerini önemli ölçüde etkileyeceğinin ve istedikleri okulun anahtarını bu sınavın açacağını farkında olduklarını (N=122); yeni sınavın OKS'dan daha kolay olduğuna inandıklarını (N=31); sınavda ilgili ders yılına ait konulardan sorulmasının olumlu olduğunu (N=30) ve daha düzenli çalışma alışkanlığı kazanmalarını sağladığını (N=11) belirtmişlerdir. Bu olumlu durumların yanında, kazanamayacakları endişesini taşıdıkları için strese girdikleri (N=301); sistemi ve sınavı olumsuz buldukları (N=56); sınavda İngilizce sorulmaması gerektiği (N=46); daha çok çalışmalarının gerekeceği (N=30) ve eskiden olduğu gibi tek sınav yapılmasının doğru olacağı gibi olumsuz ifadelerle de ankette yer vermişlerdir.

Tablo 3. SBS'na ilişkin açık uçlu cevaplar

ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ (f)		ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ (f)	
<u>Olumlu</u>	<u>Olumsuz</u>	<u>Olumlu</u>	<u>Olumsuz</u>
<ul style="list-style-type: none"> • OKS'ye göre daha etkili bir sınav sistemidir (29)* • Öğrencilerin okul başarısını/motivasyonu /devamını artıracaktır (23) • Soruların müfredat doğrultusunda hazırlanması başarıyı artırır (19) • Her yıl sınav yapılması doğru/nesnel bir uygulama (17) • Yılsonu başarı ve davranış notlarının yeni sistemde etkili olması öğrenci davranışlarını olumlu yönde etkiledi (15) • Öğrencinin daha planlı, ciddi ve düzenli çalışmasını sağladı(13) • Sınavda ders konularının (ör. İngilizce) çıkacak olması derslere ilgiyi artırdı (7) • Öğrenciye sınav bilinci kazandırıyor (1) • Sistem oturursa sosyal etkinliklere katılım artar (1) 	<ul style="list-style-type: none"> • Öğretmenler, aileler ve öğrenciler bu konu hakkında yeterli bilgiye sahip değiller (11) • Öğrenciyi daha çok dersane ve etüt merkezlerine yönlendirdi (9) • Her yıl sınav stresi ve korkusu yaşanacak (8) • Öğrencilerin küçük yaşlarda sınav maratonuna başlıyor olmasını doğru bulmuyorum(6) • SBS'nin yapılmasını doğru bulmuyorum (7) • SBS ilk defa yapıldığı için öğrenciler hazır değil (5) • Sosyal etkinlikler katılımı olumsuz yönde etkiledi (5) • Aileleri maddi olarak etkileyecek (5) • Bütün derslerden soru sorulmalıydı (3) • Davranış notlarının etki etmesini doğru bulmuyorum (3) • Eğitimdeki eşitsizlik öğrenciler arasında adaletsizlik yaratıyor (2) • Sınavın kapsam geçerliliği artırılmalı (1) • Dershaneye gitmeleri okuldaki başarı seviyelerini olumsuz etkiliyor (1) 	<ul style="list-style-type: none"> • Sınavın üç aşamalı ve her yıl yapılacak olması doğru bir uygulama/başarımız olumlu etkiler (466) • Önemli bir sınav/geleceğin (okulun) belirlenmesini etkiler (122) • SBS'nin OKS'den daha kolay olacağını düşünüyorum (31) • O yıla ait derslerin konularını kapsamaması çok güzel (30) • Daha düzenli çalışmamı sağladı (11) 	<ul style="list-style-type: none"> • Kazanamayacağım diye çok korkuyor, strese giriyor/heyecanlanıyor ve endişeleniyorum (301) • Gereksiz ve kötü bir sınav sistemi (56) • İngilizce sınavda sorulmasaydı (46) • Daha çok çalışmamız gerekiyor (30) • SBS bir kez yapılmalıdır (23) • Ailemin baskısı arttı (19) • Kişinin yetenekler doğrultusunda sınavlar yapılırsa daha iyi olur (17) • Hiç sınav olmasın çocukluğumu yaşayamıyorum (16) • İlk defa yapılacağı için kendimi hazır hissetmiyorum(14) • OKS daha iyi,daha avantajlıydı (10) • SBS bizim için para tuzağı/maddi olarak etkiliyor (10) • Sınava çalışırken derslerimi aksatıyorum (7) • Sınav şiddete neden oluyor (2) • Sınavı kazanamayacağımı düşünüyorum, bu nedenle fazla önem vermiyorum (2) • Çevremden fazla destek alamıyorum (1) • Benim için dönüm noktası (1)

*Parantez içindeki sayılar ilgili duruma katıldığını belirten öğrenci veya öğretmen sayısını göstermektedir.

Seviye Belirleme Sınavını ve yeni sistemi olumlu bulduğunu bildiren öğrenciler, birçok arkadaşı tarafından dile getirilen “*bence SBS sınavı öğrenciler için ve geleceğimiz için çok iyi, çünkü birinci deneme sınavında başaramazsak, ikinci de, olmazsa diğer sınavda telafi edebiliriz*”, düşüncesi etrafında birleşmişlerdir. Bunu yanında bazı öğrenciler şu fikri de savunmuşlardır: “*Bence SBS daha iyi, çünkü OKS 3 yılın birikimini 2 saatlik süre içerisinde belirliyordu. Ama SBS her yılın birikimini 2 saatte belirliyor*”.

Seviye Belirleme Sınavını ve yeni sistemi olumsuz bulan öğrencilerin genel düşüncesi sınav kaygısı ve stresinden kaynaklanmaktadır. Bunları dile getiren birçok öğrenci şu düşüncelerde birleşmişlerdir: “*Tereddütlüyüm, korkuyorum acaba kazanamayacak mıyım diye...; SBS denince korkuyorum. Her gün 1 gün daha yaklaşıyor diye telaşlanıyorum. Üstelik annem her gün ‘git ders çalış’ diyor...; SBS’ye girmekten korkuyorum, strese giriyorum heyecanlanıyorum.. Dershaneye gidiyoruz çocukluğumuzu yaşayamıyoruz...; SBS milletin huzurunu kaçırıyor. Aile içi şiddete neden oluyor. Sürekli yarıştırlıyoruz. SBS ve benzeri sınavlar olmasa daha iyi... Ruhsal dengesizlik yaşıyoruz... vb*”. Konuyla ilgili verilen diğer ifadeler yukarıda tabloda görülebilir.

Dershane öğretmenleri görüşme sonuçları

Konuya ilişkin öğretmenlere yapılan ankete ek olarak, öğrencilerin artık bağımlı hale geldiği ifade edilen dershanelerdeki öğretmenlerin de konuyla ilgili ne düşündükleri ortaya konulmak istenmiştir. Bu amaçla, Erzurum il merkezinde farklı dershanelerde OKS ve SBS’na yönelik eğitim veren sekiz öğretmen ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Yapılan içerik analizi sonrasındaki kodlamalara dayalı olarak aşağıdaki temalar ortaya çıkmıştır ve bunlar ilgili frekanslarıyla birlikte aşağıda verilmiştir:

Geçmişte başvurulmuş OKS sistemine ilişkin genel görüşler

Dershanelerde görev yapan ve görüşme yapılan sekiz öğretmenden dördü OKS’nin SBS’ye dönüşmesini doğru bulurken sadece öğretmenlerden biri bu konuda aksi düşünmektedir. Beş öğretmen de “tek sınav”ın nesnel olmadığı görüşündedir. Ayrıca öğretmenler genellikle OKS ile ilgili olarak, “*öğrencinin geleceğinin 100 dk’lık bir sınava sıkıştırılmaması gerektiğini; öğrencilerin birikmiş konulardan sorumlu tutulmaması gerektiğini; tek sınavın öğrencilerde stres yarattığını; sınavlardaki soruların çok kapsamlı olduğu ve öğrenilmiş olduğu düşünülerek sorulduğunu; soruların öğretmen-öğrenci gereksinimleri dikkate alınmadan hazırlandığı; her öğrenci eşit düzeyde olarak kabul edildiğinden esneklik/bireysellik ilkesinin göz ardı edildiği; ölçme ve değerlendirmenin eksik olduğunu*” belirtmişlerdir. Hatta yapılan görüşmede bir öğretmen “*(OKS) Her öğrenciyi eşit statüde kabul edip, bireyselleştirilmiş öğretim, yapılandırıcılık ve çoklu zeka anlayışına aykırı olarak bilgiye ulaşması gereken öğrenciyi, sınırlı bir sürede, baskıcı bir tutum ve doğal yapısına aykırı bir anlayışla değerlendirmeye tabi tutmuştur.*” olarak görüşte bulunurken başka bir öğretmende “*Birçok il, ilçe köyde bu sınav türüne yabancı öğrenciler vardır (fırsat eşitliği açısından)*” ifadesiyle görüşlerini bildirmişlerdir.

OKS ve SBS arasındaki farklılıklara ilişkin görüşler

Yapılan görüşmelerde geçmiş yıllarda uygulanan OKS ile şimdiki SBS arasındaki farklılıklara ilişkin elde edilen bilgilere göre, öğretmenler bu konuda dershaneler ve öğretmenlerin yeterince bilgi sahibi olduklarını ve öğrencilere bu konuda okullardan daha iyi bilgi sağladıklarını beyan etmişlerdir. Eski ve yeni sisteme ilişkin farklılıklar ile ilgili olarak aşağıdaki karşılaştırmalara yer vermişlerdir:

Dershane öğretmenleriyle yapılan görüşmede OKS için verilen cevaplara göre, “*OKS’de İngilizce sorulmuyor (N=4), OKS tek sınavdır (N=4), OKS oturmuş bir sistemdi (N=1); başarı ve davranış notunun etkisi yok (3), Soru sayısı dağılımı eşit, ezberci anlayış ve anlatım yöntemi hakimdi (N=2); kazandı-kaybetti anlayışı hakimdi.*” gibi görüşler bildirirlerken SBS için, “*İngilizce dersinden sorular var (N=5); ezbercilikten kurtardı, araştıran inceleyen bilgi üreten bir öğrenci yapısı oluşturdu (N=4); başarı ve davranış notu var (N=4); öğrencinin zamanında ve düzenli çalışmasını sağlar (N=3); başarı ve davranış notundan dolayı, ölçme ve değerlendirme eksik olabilir (N=2); isim olarak daha hoş (N=1); iyi bir alt yapı (N=1); hatalarını düzeltme şansı veriyor (N=1); yıllara yayılmış (N=5); daha karmaşık (N=1); sürekli sınav stresi... (N=1)* ifadeleriyle olumlu ve az da olsa olumsuz

görüşlere sahip oldukları görülmektedir. Bir öğretmen SBS ile ilgili olarak “...Basamaklı eğitime olanak tanıyor. Her öğrenciyi devam ettiği yıl içerisinde değerlendirmek ve öğrencinin performansını çeşitli açılardan ölçebilecek. Buna rağmen öğrenciler gerekli bilgiye sahip değiller. OKS ile karşılaştırıldığında, gerek öğrenci, gerekse de öğretmen psikolojisi rahatlatıyor görünüyor” olarak görüş bildirirken başka bir öğretmen, “SBS ile sınırlı zaman anlayışı bir baskı unsuru olmaktan çıkabilecektir. Dersler daha farklı bir yöntemle işlenebilecektir.” şeklinde olumlu yönde görüş bildirmiştir.

Hayat boyu öğrenme

Dershane öğretmenleri ile yapılan yüz yüze görüşmelerde SBS’nin, Milli Eğitim Bakanlığı’nın dile getirdiği gibi, hayat boyu öğrenmeyi sağlayıp sağlayamayacağı konusunda neler düşündükleri sorulmuştur. Öğretmenler, “(Düzenli uygulanırsa) hayat boyu öğrenmeyi sağlar (N=6), öğrenci sosyal etkinliklere katılır (N=1), kişilik gelişimini olumlu etkiler (N=4), öğrenci daha rahat iletişime geçer, özsaygısı gelişir” ifadeleriyle olumlu görüşe sahip olurlarken; “hayat boyu öğrenmeyi sağlamaz (N=2), öğrenci sosyal etkinliklere katılamaz (N=6), kişilik gelişimini olumsuz etkiler (N=4), hayat derslerden ibaret hale gelir, stresle tanışma yaşı daha geriye alındı”, ifadeleriyle olumsuz görüşe sahip olduklarını belirtmişlerdir. Bunların yanında öğretmenlere yöneltilen “yeni ortaöğretime geçiş sistemi hayat boyu öğrenmeyi nasıl sağlar?” sorusuna doyurucu bir cevap gelmemiştir.

Dershanelere olan talep

Dershane öğretmenleri ile yapılan yüz yüze görüşmelerde SBS’nin dershanelere olan talep ile ilişkisinin hangi boyutta gerçekleştiğine ilişkin neler düşündükleri sorulmuştur. Öğretmenlerin tamamı bu yeni sınavın dershaneye talebi daha çok artırdığını/artıracağını ve araştırmanın devam ettiği süreç içerisinde de dershanelere kayıtların büyük bir hızla devam ettiğini belirtmişlerdir. Öğretmenler genellikle, okuldaki derslerin sınav için yeterli olmadığını ve öğrencilerin sınav konusunda dershaneler tarafından desteklenmesi gerektiğini düşünmektedirler.

Yeni sistemin yapısı ve işleyişi ile ilgili durumlar

Öğretmenler ile yapılan görüşmelerde yıl sonu başarı ve davranış notlarının SBS’nde kullanılması konusundaki fikirleri sorulmuştur. Öğretmenler verdikleri cevaplarda, “başarı ve davranış notunun hesaba katılmasını doğru buluyorum (N=5); öğrenciler okulu ciddiye alır, Başarı notunun adım adım artması şimdilik iyi, Öğrenci her şeyin not olmadığını anlar, Okul kurallarına daha çok uyum gösterilir, uygulamada hassas olunmalı, her dersin standart puanının farklı olmasını doğru buluyorum (N=6); alan seçimi için gereklidir, yeteneklere göre yönlendirme sağlar, din kültürü ve ahlak bilgisi ile sosyal bilgiler dersi sorularının birbiriyle seçmeli olarak sorulması doğrudur (N=6)” ifadeleriyle olumlu görüş belirtirlerken; “başarı ve davranış notunun hesaba katılmasını doğru bulmuyorum (3); notlar objektif değil, okullar arası farklılıklar var, öğretmenler, ‘bizim öğrencilerimiz başarılı’ diyerek tatmin olacak, karne notu gibi silah olarak kullanılabilir, sosyal adaletsizlik var, her dersin standart puanının farklı olmasını kısmen doğru buluyorum (N=1), her dersin standart puanı eşit olmalı (N=1), din kültürü ve ahlak bilgisi ile sosyal bilgiler dersi sorularının birbiriyle seçmeli olarak sorulması doğru değildir/belirleyici bir etkisi yok/ayrı dersler olarak sorulmalı (N=2)”, ifadeleriyle olumsuz yönde görüş belirtmişlerdir.

Bir öğretmen bu konuda, “eğitim sistemimizde karne notunun zaman zaman öğrenciye karşı bir silah olarak kullanılması, davranış notunun da SBS’ye etki edecek olmasından dolayı, ‘acaba?’, sorusunu akıllara getiriyor.” olarak görüşünü belirtirken; başka bir öğretmen de “Davranış notu öğretmenden öğretmene değişir. Değer yargıları farklıdır, görecelidir. Bir öğretmeni göz ardı ettiği bir davranış, bir diğeri olumsuzlu olarak algılayabilir” şeklinde görüş bildirmiştir.

Bunların yanında, yeni sistemde sınav dışında diğer faktörlerin de öğrencilerin bir ortaöğretim kurumuna yerleştirilmesine etkisi olacağından bu konuya ilişkin öğretmenler, “bu sistemin öğretmenleri destekleyici olduğunu ve öğrencilerin artık daha dikkatli ders dinleyeceklerini (N=3)” ifade ederek olumlu görüş bildirirken; bazı öğretmenler ise “sistemin kişisel kanaatleri (kayıma vb.) ön plan çıkaracağı için eğitimi olumsuz etkileyeceğini (N=5)” bildirmişlerdir. Ayrıca, “yapay not yükseltme durumunun da gündemde olduğunu ve bunun nesnelliği sarsacağını” (N=8) ayrıca eklemiştir. Bir öğretmen durumun olumsuz tarafıyla ilgili olarak şunları söylemiştir: ‘Öğretmenler

birbirlerinin başarılarını kıyaslama yoluna giderler, ahlaki-egitsel yaşantının bozulması sorunu yaşanabilir, Eğitimdeki genellik ve eşitlik ilkesine aykırılık olur.'

Öğretmenler, yeni sistemde 6,7 ve 8. sınıflarda girilen sınavların farklı ağırlıklarla değişim göstermesi konusunda bu duruma olumlu baktıklarını (N=8) ifade etmişlerdir. Bu konuya ilişkin olarak birkaç öğretmen şu durumu dile getirmişlerdir: *'Öğrencinin yaşı gereği derse yaklaşımı düşünülmüş,,öğrenciyi sürece alıştırtıyor... Derslerin ağırlığına göre değişmesi olumludur... Basamaklı eğitim anlayışına ve programlı öğretime uygundur, Öğrencinin başarısının kademeli olarak artırılmasına neden olabilir'*.

Dershane öğretmenleri ile yapılan görüşmelerde yeni sistemin genelde eğitim sistemini nasıl etkilediği/etkileyeceği konusu da bir tema olarak ortaya çıkmıştır. Öğretmenler, *"yeni sistemle birlikte yüklerinin biraz hafifleyeceğini, öğretimde daha hassas olunacağını ve kalıcı öğrenmenin sağlanabileceğini (N=5) belirtirken; sistemin özellikle öğretmenlerce iyi kavranmadığını"* da eklemiştirler. Sistemi öğrenci açısından olumlu bulanlar (N=6) *"öğrencinin okul ve sınıf yaşamında daha aktif olarak yer alacağını, ilgili yıldaki konulardan sınavda sorulacağından bilgi artışının gerçekleşeceğini, her yıl sınav olduğundan öğrencilerin çok stres yapmadan çalışacağını"* belirtmişlerdir. Sistemi "öğretmen açısından olumsuz bulanlar (N=2)" ise *"diğer öğretmenlerin aksine sistemin daha çok stres yaratacağı, öğrencinin çocukluğunu yaşayamayacağı ve aile-okul-dershane baskısında yaşayacağını"* dile getirmişlerdir.

Öğretim programları teması açısından duruma bakıldığında ise, öğretmenler *"sistemin iyi anlaşılmasının herkese yarar sağlayacağını, ezberciliği engelleyeceğini ve sınavda sorulacak sorular ilgili akademik yıla ait olacağından programın uygulanmasının kolaylaşacağını (N=7)"* belirterek genelde programın uygulanışı açısından pozitif görünmüşlerdir. Yeni sistemin okul-aile işbirliğini artırdığını da bildiren öğretmenler (N=2), sadece son sınıfta görülen ailelerin okula ilgisinin artık önceki yıllara yayıldığını gözlemlediklerini bildirmişlerdir. Bunun yanında öğretmenlerin büyük çoğunluğu yeni sistem ile *"velilere büyük yük bindiğini (N=7)"* ifade ederken; *"sistemin veliler tarafından iyi kavranmadığını"* da iki öğretmen eklemiştir.

Öğretmenler SBS'nı ölçme değerlendirme sistemi açısından *"daha geçerli ve güvenilir"* ifadeleriyle olumlu bulurken; aynı açıdan *"başarı ve davranış notu etkilememeli"* ifadeleriyle olumsuz görüş bildiren öğretmenler de olmuştur (N=4).

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Ortaöğretim ilköğretime dayalı, en az dört yıllık genel, meslekî ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsar. Yeni sınav sistemi aracılığıyla getirilmek istenen anlayış ile ilköğretimden ortaöğretime geçen öğrencilere asgarî ortak bir genel kültür vermek, birey ve toplum sorunlarını tanıtmak ve çözüm yolları aramak, ülkenin sosyo-ekonomik ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunacak bilinci kazandırarak öğrencileri ilgi, yeti ve yetenekleri doğrultusunda yükseköğretime, hem yükseköğretime hem mesleğe veya hayata ve iş alanlarına hazırlamak amaçlanmaktadır (http://www.meb.gov.tr/duyurular/2006/takvim/egitim_sistemi.html).

Araştırma göstermektedir ki, yeni ortaöğretime geçiş sistemi ve bunun önemli bir parçası olan Seviye Belirleme Sınavına ilişkin olumlu ya da olumsuz görüşler eğitimciler ve öğrenciler tarafından paylaşılmaktadır. Ancak, anket ve görüşme sonuçlarına bakıldığında, öğrenci merkezli-yapılandırmacı öğretim programları ışığı altında yeniden organize olan ilköğretim sistemi, yeni sistem (SBS) aracılığıyla eskiye oranla (OKS) daha uyumlu ve olumlu olarak görülmektedir. Yenilenen öğretim programlarında öğrenciden beklenen yaratıcılık, eleştirel düşünme, öz-sorumluluk gibi özellikler yaşam boyu öğrenmeyi destekleyici konumda görünmektedir (Yıldırım, 2006)

Milli Eğitim Bakanlığı'nın yeni sistem aracılığıyla oluşturmayı planladığı çalıştığı yaşam boyu öğrenen birey profilinin oluşturulabilmesi, öğretmenlerce uzun vadede olası görünürken, bunun nasıl gerçekleştirilebileceği konusunda tereddütler yaşanmaktadır. Yaşam boyu öğrenme konusuyla ilgili literatür tarandığında düşünen, öğrenen, problem çözen, karar verme becerisine sahip, birlikte çalışabilen, yaratıcı ve kendisiyle barışık bireyler yetiştirilmesi öngörülmektedir. Ancak, sürekli sınavlar ile boğuşan öğrencilerin bu becerileri kazanması, sınav odaklı değil, ancak süreç odaklı bir sistem ile kazandırılabilir. Yine Bakanlığın defalarca belirttiği gibi, yeni sistemin okul-temelli

olmasından dolayı dersanelere bağımlılığın azalacağı öngörüsü gerçekleşmekten uzak görünmektedir. Aksine, dershaneye devam etme yaşının daha da alt düzeylere indiği araştırma sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu ise, anket sonucunda öğretmenlerine ve birçok öğrencinin de dile getirdiği gibi, öğrenciler daha erken dersanelere yönlendiğinden ailelere maliyet artışı olarak yansımaktadır. Geçer ve Beşer'in 2004 yılında İzmir ilinde Anadolu Lisesi hazırlık sınıflarındaki öğrenciler ile yapmış olduğu bir araştırma sonucu göstermektedir ki, öğrencilerin %98'i sınava hazırlanmak için bir dershaneye gitmişlerdir. Ayrıca TED'nin 2006 yılında yaptırmış olduğu araştırmada ailelerin %32.3'ü dershane için harcama yapmaktadırlar (Kahveci, 2009). Aslında Milli Eğitim Bakanlığının ilk planda düşünmüş olduğu, okulları daha işlevsel kılmak ve dershaneye devamı zorunluluk olmaktan çıkarmak düşüncesini yaşama geçirme konusunda neler yapılabileceği eğitimciler ve sivil toplum tarafından tartışılmalı ve bu konuda çalışmalar yapılmalıdır.

Araştırma sonuçları incelendiğinde özel kurslarla ilgili çalışmalar ve öğrencilerin sahip oldukları kaygı düzeyleri de dikkati çekmektedir. Her ne kadar Kayapınar'ın (2006) yapmış olduğu araştırmada elde ettiği dershaneye 3 yıl süreyle devam eden öğrencilerin kaygı düzeyinin diğer gruplara göre anlamlı derecede düşük çıksa da, öğrencilerin oyun çağında dersanelere devam etmemesi gerekliliği de eğitimbilimciler tarafından paylaşılmaktadır. Bunun yanında, yine Kayapınar'ın (2006) elde ettiği hedefi olmayan ve sınavı önemsemeyen çocukların kaygı düzeylerinin düşük çıktığı bulgusu, araştırmamızda aynı düşüncüyü paylaşan bazı öğrencilerce de doğrulanmıştır.

Bunların yanında, sınavda sadece ilgili akademik yılda işlenen derslerden soru sorulması; yıl sonu başarı puanlarının ve davranış notunun (her ne kadar mahkeme kararıyla işlemde kaldırılrsa da) öğrencilerin ortaöğretime yerleştirilmesinde yıllara göre etkili olması; her ne kadar stres ve kaygıya neden olsa da, tek sınav yerine üç benzer sınavın yapılması ve bunun tek şans yerine üç şans olarak görülmesi sistemin olumlu yönlerinden olarak kabul görmektedir. Sistemin iyi işlemesi, sistemin kendisinin paydaşlarca iyi algılanması ve ülke eğitim sistemine yapacağı maksimum yarar göz önünde tutulması ile ancak mümkün olacaktır. Bu nedenle, sistemden etkilenenlerin görüşlerinin göz önünde tutulması sistemin bir yap boz haline dönüşmesini engelleyecektir.

Araştırmada, bazı öğrencilerin açık uçlu sorulara verdikleri bazı cevaplar göstermektedir ki, çocuklar kendilerini bu sınav aracılığıyla ailelerin ve çevrenin baskısı altında hissetmektedirler. Bu nedenle, gerek aileler gerekse okul ve dersaneler işbirliği içinde çalışmalı ve onlara bu süreç içerisinde iyi bir rehberlik sağlanabilmelidir. Aileler, özellikle sistem hakkında, çocuk ve sınav psikolojisi hakkında bilimsel bilgiler ışığı altında bilgilendirilmelidir. Birçok öğrencinin ve öğretmenin de bahsettiği gibi, sistem aslında öğrencilerin sportif ve sosyal etkinliklere yönelmelerini sağlamamış, aksine öğrencileri daha da bunlardan uzaklaştırmaya başlamıştır. Literatürde bu tür etkinliklerin sınav kaygısını azalttığı düşünüldüğünde, bu konularda ailelerin ve okulun daha hoşgörülü olması sağlanmalıdır.

Bu araştırma, Seviye Belirleme Sınavının ilk defa 2008 yılında uygulamaya konulması ve sonuçlara ilişkin ilk verilerin, özellikle geniş öğrenci katılımıyla elde edilmesi bakımından önemli görülmektedir. Bu bağlamda, sistemden etkilenen öğrencilerin, öğretmenlerin ve dersanelerin algılarına yer vermektedir. Daha sonraki araştırmalarda yeni sistem konusunda ailelerin de neler düşündükleri ayrıca araştırılabilir. Yaşam boyu öğrenen bir toplum yaratma idealine sahip bir eğitim sisteminde süreç de değerlendirilmelidir. Yeni sistem, bir bakıma bu duruma katkı sağladığından, özellikle araştırmaya katılan öğretmenler tarafından olumlu karşılanmıştır. Ancak, medyada yer alan haberler bu sistemin de her an değişebileceğini akla getirmektedir. Dolayısıyla, konuyla herkesin katıldığı bir toplantı düzenlenerek ortaöğretime geçiş sistemine ilişkin düşünceler açıkça ve bilimsel esaslara göre ortaya konulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aydın, S. (2008). *Orta ve yükseköğretim kurumlarına öğrenci seçme sistemi: Bir Öneri*. http://www.universite-toplum.org/pdf/pdf_UT_363.pdf adresinden 23.07.2008 tarihinde alınmıştır.
- Airasian, P. W. (2005). *Classroom Assessment* (5. Baskı). New York: McGraw-Hill.

- Başkaya, S. (2006). *Ortaöğretim kurumları sınavı (OKS Türkçe sorularının ilköğretim ikinci kademe 1981 tarihli Türkçe ders programı ile karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Best, J. W. & Khan, J. V. (1993). *Research in education* (7th ed.). Needham Heights, MA: Allyn and Bacon.
- Borg, W. R. & Gall, M. D. (1983). *Educational research* (4th ed.). New York: Longman.
- Büyükoztürk, Ş. & Çakmak, E. K. & Akgün, Ö. E. & Karadeniz, Ş. Ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: PegemA.
- Cohen, L. and Manion, L. (1997). *Research methods in education*. 4th ed. London: Routledge.
- Ekiz, D. (2003). *Eğitimde araştırma yöntem ve metodlarına giriş*. Anı Yayıncılık: Ankara.
- Gizir, S. (1999). *Communication in an academic context: the case of the five largest departments in the Middle East Technical University*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. ODTÜ, Ankara.
- Kahveci, S. S. (2009). *Ortaöğretim kurumlarına geçiş sürecinde uygulanan sınavların ailelere maliyetinin ailelerin toplam eğitim harcamaları içindeki payı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi. Ankara
- Kaptan, S. (1995). *Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri*. Ankara: Tekışık Yayınları..
- Karasar, N. (2000). *Bilimsel araştırma yöntemleri-kavramlar, ilkeler, terimler* (10.baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kayapınar, E. (2006). *Ortaöğretim kurumları öğrenci seçme ve yerleştirme sınavı (OKS)'na hazırlanan ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin kaygı düzeylerinin incelenmesi (Afyonkarahisar İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- MEB (2006). *Eğitim sistemi*.
http://www.meb.gov.tr/duyurular/2006/takvim/egitim_sistemi.html adresinden 03 Mart 2006 tarihinde indirilmiştir.
- MEB (2009). *Ortaöğretime Geçiş Sistemi Seviye Belirleme Sınavı ve 6 ve 7'nci sınıflar Devlet Parasız Yatılılık ve Bursluluk Sınavı E-Klavuzu*. Ankara.
- MEB (2009). *2009 yılı ortaöğretim yerleştirme puanı (oyp) sonuçlarına ilişkin basın açıklaması*.
<http://www.meb.gov.tr/duyuruR/duyuruayrinti.asp?ID=3162> adresinden 10 Temmuz 2009 tarihinde indirilmiştir.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis* (2. Baskı.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Özerman, D. (2007). *Adolescent stress during the preparation period of a high-stakes test: the high school entrance exam in Türkiye*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- SBS e-Kılavuzu (2009). *2009 Seviye Belirleme Sınavı e-başvuru kılavuzu*
<http://oges.meb.gov.tr/document/2009-SBS-KILAVUZ.pdf> adresinden 11 Temmuz 2009 tarihinde alınmıştır.
- Semerci, Ç. (2008). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (Ed. Emin Karip, 2. Baskı). *Ölçme ve değerlendirme*. Ankara: PegemA Yayınları.
- Slavin, R. E. (1997). *Educational psychology* (5. Baskı). Needham Heights, MA: Allyn Bacon.
- Tekin, H. (1993). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (8.baskı). Ankara: Yargı Yayınları.
- Tuckman, B. W. (1998). *Testing for teachers* (2. Baskı). Orlando, FL: Harcourt Brace Jovanovich Pub.
- Turgut, M. F. (1990). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme metotları* (7. Baskı). Ankara: Saydam
- Türk, E. (2007). *Ailenin sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri ile mezun olunan okul ve özel dershanenin öğrencilerin kontrol odakları, akademik tutumları ve liselere giriş sınavındaki başarıları üzerindeki etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Van.
- Woolfolk, A. (1995). *Educational psychology*. Needham Heights, MA: Allyn and Bacon.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, M. C. (2006). *Yeni ilköğretim programının değerlendirilmesi*. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi (2, 261–268). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Yılmaz, A. (2008). *Ölçme değerlendirmede testler*. (Ed. Emin Karip, 2. Baskı). *Ölçme ve değerlendirme*. Ankara: PegemA Yayınları.